

ישר דבר דבור על אפניו בהליכות עולם לנו, ומבין שורותיהם יצהירו גם כן אהבת איתן לבנין ארצנו הקדושה וחפץ לב נאמן לרוממה ולשגבה ועם כל זה הדברים רצופים בחכמה, ועקב ענוה, להעיר על הדברים שהם צריכים בירור בקיבוץ חכמים לענדם עטרות לראש מפעלותינו בקודש ועל פיהם יקומו דברים מוחלטים בהלכות מאוששות בעה"י, אשרי שלו ככה ומד' ישא ברכה להשיגא פעליו ולהכביר מעלליו הטובים ונאמנים ויוכה להפיץ קרני אורו על פני תבל, למרבה הדעת ותושיה לרוב יודיע בחכמת לב, כיד ד' הטובה עליו להגדיל תורה ולהאדירה.

כנפשו היפה ונפש ידי"ע דוש"ת באה"ר מהר הקודש מירושלים,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק.

והנני בזה להעיר על דברי קדשו במה שהעלה בתשובה הראשונה בספרו הבהיר שאין בשו"י המבטא משום אל תטוש תורת אמן, שהוא שלא כפי מה שנתפרסם ממני, בענין שאלת שינוי המבטא, אשר נשאלתי מצד אחינו רבני התימנים, והנה הדברים הם מקוצרים גם בדברי גם בדברי כת"ר שראוי לבארם כי בכל אופן שהוא הכל מודים שאם באנו לשנות מנהגי אבות במקום שיש חשש של מחלוקת, שזהו היסוד שהכל תלוי בו במנהגים כמשנתנו השלימה בפרק מקום שנהגו, ואל ישנה אדם מפני המחלוקת שזהו איסור גמור ואע"ג דרבא מוקי למתניתין דאין בזה משום שינוי המחלוקת היינו משום דבהולך ממקום שאין עושין למקום שעושין אין בזה משום שינוי מחלוקת כשיחזיק במנהגו משום דמימר אמרי כמה בטלני איכא בשוקא, אבל הענין לרינא עומד בעינו שאסור לשנות שום מנהג במקום שיוכל הדבר להביא לידי מחלוקת, ובוזא אין המשנה יוצאת מידי פשטא, ובענין זה אין שום חילוק בין אם הדבר הוא מהמנהגים שיש בהן צד איסור או מהדברים שאין בהם אלא מנהגא בעלמא או מידי דלכתחילה שאין בזה קפידא בדיעבד או אפילו מדת חסידות בעלמא והר"ן שכתב שם שנמצאו למדין בתורת המנהגות שכל מנהג איסור שהוא בעיר אחת כו' כל בני העיר חייבין בו מן הדין שנאמר ואל תטוש תורת אמן שמוזה דייק הרשד"ם בתשובה בחא"ח שם שדוקא במנהג שיש בו צד איסור שייך איסורא דאל תטוש תורת אמן ולא בדברים שאין בהם צד איסור זה לא נאמר כ"א לענין שהיחיד אסור לשנות את מנהג עיר, אפילו כשיצא משם הואיל ודעתו לחזור שאז הרי אין בזה משום שינוי המחלוקת מ"מ הוא אסור בזה איסור עצמי וממילא ישנה גם בזה האזהרה דאל תטוש תורת אמן אע"פ

שעיקר

בחפץ לב עיינתי גם בכל יתר תשובותיו בספרו זה וראיתי לשמחת לבבי שדברי תורתו מיוסדים על שקידתו העצומה ולמודו התמידי בעומק העיון בדברי רבותינו הקדמונים והאחרונים, וכל תשובותיו הן גופי הלכות הקובעים ברכה לעצמם כי חיים הם למוצאיהם וכל מעיין בספרו החשוב זה ימצא בו חדושים נעימים שיש בכללם הנאה רוחנית והרחבת דעת לומדי תורה להגדיל תורה ולהאדירה.

בטרם אסיים, רצוני להביע שמחתי העמוקה על אשר זיכה אותנו בספרו זה בדברי תורתו של מר אביו הרה"ג הראב"ד כמוהר"ר יוסף רפאל עזיאל זלה"ה שהיה מבני עליה גברא רבא ויקרא בתורתו ובפעולותיו הרבות בעסקי הצבור באמונה ומגדולי רבני עיקו"ת ירושת"ו, אשריהו שזכה ה' בכך ככת"ר יצ"ו למען יאיר עולמנו בחכמתו, ואגב אורחא יחיה מקצת מכתבי ידי קדשו של מר אביו ז"ל.

יתן ה' השוכן עד בציון וימשיך כת"ר להוציא לאור תשובותיו על חלקי השו"ע באבן העזר וחשן משפט ולהעשיר את ספרותנו התורנית ביתר חבוריו בהלכה ואגדה מחקר ודרוש אשר הם אתו בכתובים לשמחת לב כל מוקירי ולומדי תורה ודורשיה וביניהם אתכבד בעזרת צור ישעי להמנות גם אני המצפה לישועה ולהרמת קרנה של תורה ולחזות בנועם ה' בהיכלו ובקיום חזון נבואת גאולת ישראל בארץ ישראל שנאמר מפי נביא קדשו לאמר: כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים.

והנני מסיים בברכה ובכל רגשי כבוד ואהבה.

הצב"י יעקב מאיר

וכדי להשתעשע במו"מ של הלכה אציגה נא בזה הערה קצרה: בסימן י' מספרו, נשאל מאת היראים וחרדים לדבר ה' במושבות, לדעת מה יעשה ישראל בעת צרה כזאת, שמחלת הדבר פרצה בבהמות, והמשלה אסרה כניסת זרים לתוך המושבות, אם מותר לישראל לחלוב בהמתו בשבת וכו', והוד מעכ"ת חשף את זרוע ק' והאריך הרחיב כיד ה' הטובה עליו. בפלוגתא דר"א ורבנן, וכל מה שאמרו הראשונים וספרי האחרונים בדין זה, והעלה להתיר אם הבהמה טעונה חלב בשעור שמצטער ומסתכנת על ידו מטעם דצבע"ח דאורייתא והפסד ממון ישראל וישוב א"י וכו', בתנאים מוגבלים שכתב בתשובתו, ובסו"ד כתב כנלע"ד להלכה ולא למעשה.

והנה א"י בעניי אומר: בעיקר הדין אנכי מסכים אתו להתיר ויפה דן יפה הורה, אך מיראת השבת אוסיף עוד טעמי דהתירא, ואומר: דהא ודאי אי הוה פשיטא לן דרבנן פליגי אדר"א, אז היה ההיתר בפשיטות מטעם דהלכה כרבנן, דאיסור

משום

משום שבות, ובנד"ו ודאי לא גזרו, אך רבים הם האומרים ומפרשים תלמודין, דרבנן לא פליגי אדר"א וס"ל דאיסורא דאורייתא הוא, ומי ירהיב עוז בנפשו להתיר איסורא דאורייתא? על כן אמרתי להוסיף עוד טעם נוסף, והוא טעם מלאכה שאינה צריכה לגופה, שהוא טעם נכון, ודלא כמש"כ מעכ"ת שיחי' וו"ל: לענ"ד נראה שאין זה בגדר מלאכה שאינה צריכה לגופה, שלא אמרו זה אלא בכגון מכבה מזני שצריך לשמן או לפתילה שאין לו חפץ במלאכת הכבוי, משא"כ בחולב, אדרבה בזמן שאינו צריך לחלב הרי הוא מתכוין למלאכת החליבה משום עצמה של החליבה וכו'. עכ"ל. ואני אומר דזה דומה ממש למלאכת הכבוי, כשם שהתם תכליתו להציל השמן והפתילה, וא"א לעשות זה אם לא ע"י כבוי, עכ"ז כיון שאין הכבוי לתכלית הפחם, נקרא מלאכה שאינה צריכה לגופה, כן גם כאן תכליתו להציל הבהמה מצערה, ואם היה אפשרות להצילה בדרך אחרת, לא ע"י חליבה, היה עושה, אלא שאין דרך אחרת כי אם ע"י חליבה, פשיטא שנקרא מלאכה שאינה צריכה לגופה, ובוה ארוח לן דבידינו עוד טעם אחד להתיר דידוע דר"י ור"ש בהרבה מקומות פליגי בדין זה ורבים הם הסוברים דהלכה כר"ש דפטור, אמת כי הרמב"ם ז"ל בה' שבת פ"א ה"ד פסק כר"י אך בהשגות כתוב דר"ח פסק כר"ש, ובהמגיד כתב דעת האחרונים לפסוק כר"ש יעו"ש, וו"ל הכ"מ אעפ"י שהרי"ף פסק כן לא נראה לר"ח ולכל רבתי מפני כמה מקומות דהוא כר"ש, ולא יהיה מחלוקת שקול, הרי בידן תרי ספיקא: אי פליגי חכמים אר"א והלכה כותיהו דאין כאן כ"א איסור שבות, ואת"ל דרבנן לא פליגי אר"א וס"ל דחייב מדאורייתא נאמר דהיינו דוקא בחולב לצורך החלב, אבל בנד"ד דהחליבה איננה לצורך החלב אלא להציל הבהמה מצערה הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ודילמא הלכה כר"ש דפטור, דרבים פסקו כוותיה, ובמקום צעב"ח דהוי דאורייתא כמש"כ הגאון שדי חמד באות צ' כלל א' שציין להרב ארעא דרבנן דדעת כל הפוסקים צעב"ח דאורייתא, ואיכא הפסד ממון. והתורה חסה על ממנו של ישראל, ואיכא מאן דיליף זה מפ' עשה לך שתי חצוצרות כסף, פשיטא דשרינן איסור שבות, והו"ל ס"ס ושפיר מתהפך, ולא תימה שאין כאן ספק ספקא הואיל ושניהם הם חד ספקא דפלוגתא דרבוותא ורבים מגדולי הפוסקים סוברים דס"ס דפלוגתא חשיב חד ספקא כידוע, זה אינו דהרי פשטה הוראה להתיר בס"ס דפלוגתא דרבוותא. עיין לעט"ר מו"ר הגאון האלקי בספרו און אהרן מערכת מ' אות ח' שכתב להתיר בס"ס דפלוגתא דרבוותא אף באיסור דאורייתא וגם באיסור א"א להתירה לעלמא יעו"ש.

ואם

שהמערערים כבר נהגו בתחילה בנוכח ספרד שזה הי' מנהג רוב הקהילות שמה, ואח"כ חזרו יחידים ובקשו לעשות מחלוקת מזה הענין וסמכו את עצמם בזה שיש בענין משום אל תטוש תורת אמך בודאי צדקו דברי הרשד"ם שכיון שאין בהחזקת מנהגם הקדוש משום מחלוקת ואדרבא השבת המנהג הוא הי' הדבר הגורם למחלוקת בזה אנו צריכין לדון רק על פרט האיסור דאל תטוש תורת אמך שהוא מתפשט גם במקום שאין בו משום מחלוקת כהא דמי שיצא מעירו וכ"ד הר"ן הנ"ל, ע"ז אמר הרשד"ם דבמקום שמשום מחלוקת ממש אין בו אז לא שייך אל תטוש תורת אמך כ"א במקום שיש בזה משום איסור כמש, אבל בענין שנשאלתי שהקהל אינו רוצה לשנות את המבטא של אבותיו רק יחידים רוצים לכופ א"ת הרבים את המבטא, בזה בודאי איסור גמור הוא לשנות, ויש בזה עיקר איסורא דאל תטוש תורת אמך, וממילא חזרו למקומן כל החששות שישנם בשינוי המבטא שיש בזה משום חסרון דקדוק באותיות דאסור בודאי לבטל זה לכתחילה וכל קהל שהורגל במבטאו כשאומר נגד מבטאו הרי הוא מחסר את הדקדוק של האותיות ולפ"ד החינוך יש מקום לומר שגם בדיעבד לא יצא מפני שיש שם גם כן מקום להבלעת אותיות ממש, כמו שכתבתי בתשו"ש ולדעת החינוך הוא ודאי איסור ממש כמש"כ שם, ובאמת לא מצאנו מי שיחלוק על החינוך בזה בענין הברית האותיות ועל כן אין בידינו להנהיג בפועל הוראה של שינוי מנהגים בכל כיוצא בזה, רק מה שמתהווה מאליו ע"י החינוך הנהוג מה שאין אנו יכולין לתקן זהו ענין אחר, אבל הבאים לימלך כ"ז שיש בהם משום מחלוקת ודאי מוכרחין להגיד להם שאסור לשנות בזה מנהג אבות, ואפילו במקום שאין צד של מחלוקת ג"כ מי מתיר לנו לבעט במנהגי אבות במקום שיש משום חסרון מצוה לכתחילה וק"ו לדעת החינוך ש"ל שהכל מודים לדבריו שיש לומר דיש כאן ביטול מצוה לגמרי הרי הוא ממש מנהג של איסור כהא דמקום שנהגו, ועיקר טעם הרשד"ם שם הי' משום שהוא ז"ל הי' מהכוברים בהפיוטים העדרם טוב לנו ממצאותם, ומאחר שבנוסח ספרד אינם נוהגים בפיוטים חושב הוא שהדבר מכריע להחזיק במנהג ספרד.

והנה לא נוכל להכנס בעצם הענין שהרי זאת מחלוקת בין הרים גדולים והרבה גדולי ישראל הקדמונים העריצו מאד את הפיוטים ולא חששו לכל התלונות של הראב"ע ז"ל שהתנגד לפיוטי ר"א הקליר ז"ל, אבל עכ"פ הרשד"ם מצא בזה דבר מכריע לחזק את השינוי של מנהג המועטים שכבר התחילו להתפלל במנהג שאחזו שמה הרוב

זה

ואם עוד יד המחמיר נטויה לדחות ולומר דאיכא מאן דס"ל דאין לסמוך על ס"ס דפלוגתא דרבוותא משום דשם פלוגתא חד הוא, גם בזה אשימה עיני ולבי להוסיף עוד טעם אחר והוא בתוספת תנאי אחד כי החולב לא יחלוב על הקערה אלא על הקדרה, עיין בש"ס שבת קמ"ד אמר ר"י אמר שמואל סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה, אמר רב חסדא מדברי רבנו נלמוד חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה אלמא קסבר משקה הבא לאוכל אוכל הוא, ופסק הרמב"ם בהל' שבת פ"ו ה"ח, וז"ל: והחולב לתוך האוכל או היונק בפיו פטור ואינו חייב עד שיחלוב לתוך הכלי, ועיין להמ"מ שכתב ודהלכות פ"י וכו' וכר"ח דוקא ביו"ט אבל בשבת אסור לחלוב אפילו לתוך הקדרה ויש דיעות אחרות לאסור הכל ויש מתירין הכל, ודברי הלכות עיקר, עכ"ל. ופשטא דשמעתין דקאי בדיני שבת והביא דברי ר"ח, ומכש"כ להרמב"ם דהוא פוסק וכתב דברי ר"ח בהלכות שבת, מובן דההיתר הוא גם לשבת, ועיין להמאור ז"ל בסוגיא זאת שכתב ומדברי רבנו נלמד חולב אדם וכו' קבלנו פירושו אפילו בשבת, שלא כדברי הרי"ף שפ"י ביו"ט, ע"כ. ובמלחמות כתב: מפרר אוכלין כגון חולב וסוחט לתוך האוכל אין בהם איסור דיש, בין ביו"ט בין בשבת וכו' כר"ח. מדברי רבנו למד שאין לו מוקצה ויש לנו סברא להוציא מדין מוקצה והאל יצילנו מכל חסא ושגיאה עכ"ל. ובכנה"ג כתב אמר ר"ח וכו' כתב הר"ן יש שפירשו אפילו בשבת, עכ"ל. וא"כ בחולב לתוך האוכל יש לנו תלתא ספיקא, תרי דלעיל, ועוד ס', את"ל דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב איסור בחולב לתוך האוכל הלכה כמאן דמתיר והוא ס"ס המתהפך ובתלתא ספיקא כו"ע מודים דמותר, עיין למרן הגאון מו"ר אוזן אהרן זצוק"ל שכתב כן, וצ"י י"מ וי"מ"ן אמן.

הצב"י יעקב מאיר

דברי מרן הגאון הראש"ל יצ"ו נכונים בטעמם, במ"ש שחליבה שהיא נעשית לצורך הצלת הבהמה מצערה נקראת מלאכה שאינה צריכה לגופה, דומיא דמכבה את הנר משום שחס על השמן והפתילה דפטור, כיון שאין הכבוי לתכלית הפחם, וכמ"ש התוס' (שבת צ"ד. ד"ה ר"ש פוסק) דמלאכה שאינה צריכה לגופה קרי כשעושה מלאכה ואין צריך לאותו צורך שהיה במשכן, אלא לענין אחר, כי הצורך שהיתה מלאכה נעשית בשבילו במשכן הוא גוף איסור המלאכה ושרשו וכו', ע"ש.

ולפירוש רש"י (שם צ"ג: ד"ה ור"ש) נקראת מלאכה שאינה צריכה לגופה כל מלאכה דברצונו לא

באה

וזה גרם לו להתיר את השינוי ולעכב שלא לשנות עוד, אבל בעניני המבטא שאין לנו שום הכרעה כלל איזהו חמשובח כולם כאחד טיבים. מהיכי תיתי לן להתיר לשנות מנהג אבות שהוחזק מאות בשנים, וביחוד בזמן שכל הקהל עומד ע"ז וחושב זה לפגיעה בכבוד אבותיו ורבותיו הקדמונים נוחי נפשו ז"ל. וכן הרש"ל בתשובה סי' ו' שהחזיק בשינוי המנהג של החפיפה שתהי' בלילה שם האריך הרבה לברר את התקלות הגדולות שמצאו הגדולים ששינו את המנהג מחפית היום עד שהוכרחו להסכים על השינוי אבל זולת זה לא היו מתירין בשום אופן לשנות שום מנהג ממנהגי אבותינו.

והרי באמת ישנה חומרא גדולה במנהגי ישראל, וידוע שכמה גדולים האריכו בד' הירושלמי בפרק הפועלים במה שאמרו מנהג מבטל הלכה שיש בזה הרבה פרטים, אלא שישנם סוגים שונים במנהגים וכל מנהג שלא הונהג ע"פ ותיקין אין חוששין לו, אבל כאן בנ"ד בענין קבלת המבטא חלילה לומר שלא הותקן ע"פ ותיקין, שהרי חכמי דורות גדולים וקדושי עליון נהגו בכך ואיך זה נאמר לנהוג בהם זלוול ולשנות את קבלתם, והרי אפילו בניגונים ובפיוטים כתב הרמ"א בשם מהרי"ל בסי' תרי"ט ואל' ישנה אדם ממנהג העיר אפילו בנגונים ובפיוטים שאומרים שם ולא מצאנו בדברי מרן הב"י בשו"ע שאומר נגד דברי הרמ"א הללו, ובכה"ג כל הקהילות שוות הן לציית לדברי הרמ"א שלא יש חילוק במנהגי ההוראה כ"א במקום שמפורש נחלקו רבותינו הפוסקים הללו הב"י והרמ"א, שע"פ רוב נוהגים הספרדים כד' הב"י והאשכנזים כד' הרמ"א, אבל במקום שלא מצאנו שנחלקו מאן ספין ומאן רקיע לעבור ע"ד הרמ"א ז"ל.

ויש להאריך הרבה בכל פרטי המנהגים וגדריהם אבל זהו דבר פשוט שא"א לעשות את המנהגים כעיר פרוצה שכל אחד ישנה כחפצו או כפי רוח הזמן שלא מדעת חכמים אפילו במנהגים הקלים, והרי הרמב"ם בריש הלכות ממרים לשטתו דס"ל דמידי דרבנן עוברים עליהם בלא תסור ממש ולא רק בתורת אסמכתא כמו שהרמב"ן וסייעתו סוברים לא חילק כלל בין הדברים שהם עקרי תורה דהיינו שלמדום חכמים מפי השמועה והם תורה שבע"פ ובין הדברים שלמדום מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן ואחד דברים שעשאו כייג לתורה והן הגזירות והתקנות והמנהגות הרי השוה את המנהגות לעקרי גופי תורה וכללם בכלל עיקר תורה שבע"פ כמו שאמר שם בפ"א הלכה א' על יסוד בית דין הגדול שהם עיקר תורה שבע"פ, ולא פירש שיהיו רובא מנהגות של איסור ועל כן לא מפני שהונהג בדיבור החול מבטא מיוחד הרינו צריכין לשנות בדרך הוראה את המבטאים

באה לו, ולא היה צריך לה, כגון המת במטה, או כחס על נר והפתילה, דכבוי זה אינו צריך לגופו אלא לצורך דבר אחר (שם ל') ומוטב היה אילו לא היה המת במטה ולא היתה הפתילה דולקת.

ולפי"ן בנדון דידן הואיל ומוטב היה שלא תצטער הבהמה והואיל ואינו עושה את פרוק החלב לשם ברור האוכל מתוך הפסולת, כמו דש התבואה שמפרק התבואה מן השכולת לשם שמוש בתבואה, הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה.

אולם צדיין יש מקום עיון בדבר, לפי מ"ש רש"י (שם ע"ג: ד"ה מפרק) דמאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי חייב משום מפרק, שמפרק התבואה משבוליה, לשון פורק מן החמור, ואף זה מפרק התמרים מן המוכבדות, ע"כ. ולפי"ן משמע שגם אם אינו מתכוין לאכול התמרים חייב שהרי נעשתה כוונתו לפרק האילן ממשאו, וצריך לומר לדעתו שהואיל ונשירת הפירות מן האילן או הקש מן התבואה, הוא דבר הכרחי ואי אפשר לומר בו שמוטב היה שלא תהיה התבואה מעוטפת בקש, ושלא יכבירו הפירות על האילן והילכך כשנאסרה מלאכת מפרק הוא אף במקום שאין המלאכה צריכה לגופה. והוא הדין לחלב כיון שדרכה של הבהמה לטעון חלב ומוכרחת החליבה כדי להקל צערה הטבעי גם כשאינו צריך לחלבה, נקראת מלאכה הצריכה לגופה, ולא רחוק הוא לומר שגם התוס' מודים בכגון זה הואיל וגם הדישה הנעשית במשכן היתה מכוונת לפרק הקש מהתבואה, והנאת התבואה או הסממנים היא סבה נמשכת שלא תגמר עד אפיית הפ"ה או שחיקת הסממנים והלכך עדין אני אוכר לע"ד שחליבה הבאה להקל צערה של הבהמה חשובה מלאכה הצריכה לגופה, אולם אעפ"י שאני סובר כן הסתפקתי בדבר בתשובתי זו וצרפתי לזה דברי הר"ן שלא התירו מלאכה שאינה צריכה לגופה אפילו על ידי גוי בדבר שעיקר אסורו מדאורייתא.

ובכן אפילו אם נאמר שזו היא מלאכה שאינה צריכה לגופה עדיין איסור דרבנן במקומו עומד, הואיל ועיקר אסורו מדאורייתא.

ועוד זאת בדברי הקורמים כוונתי לבטל דעת השואלים שסמכו על הוראת אחרים להתיר החליבה על ידי השלכת החלב לאבוד ולדעתם כתבתי שאם נחשוב לאסור עצם החליבה אעפ"י שעושה זאת להציל הבהמה מצערה משום שהיא מלאכה הצריכה לגופה ואסורה מדאורייתא, ואין להתיר אסור תורה מפני צער בע"ח, כך הוא הדין גם בהשלכתה לאבוד, לא נתיר משום מלאכה שאינה צריכה לגופה. ולכן

המבטאים האחרים המקובלים אצל כל עדה ועדה מהעדות הקדושות שלנו גם בעניני תורה ומצוות התלויים בבטוי שפתים עד אשר יערה עלינו רוח ממרום בבא גואל צדק ושבנו שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחילה ואז נדע איזה דרך ישכון אור להשיב לכל עם ד' חקה אחת בלא שינוי ופילוג דעות ומנהגים, ועץ יהודה ועץ אפרים יהיו לעץ אחד בב"א, וכבר כתבתי בתשובה שם שדברי חכמים צריכין להיות בנחת נשמעין וחלילה לעשות בזה מחלוקת כי איך שיהיו עומק הדין בזה הלא גדול השלוי.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות לכת"ר וכל אשר לו ישגא חילו ויאיר אורו בחילו, כנפשו היפה ונפש ידי"ע דושת באה"ר מהר הקדוש מירושלים.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

אינני בא להשיב על דבריו היקרים והנחמדים של כ"ק רבנו הגדול יצ"ו, שכל דבריו הם קב ונקי. אבל הנני בא לבאר שגם אני הדל בתשובתי הראשונה ידעתי שיש לחלק בין הוראת מהרשד"ם והחת"ס ודעמיהו, שדברו בשנויי נוסחאות, ובין דין שנוי המבטא שהוא בודאי חמור יותר משנוי הנוסחאות, ולכן הוספתי וכתבתי דאין בזה משום אל תטוש, הואיל ושנוי המבטא אינו שנוי רצוני אלא שנוי הכרחי, הרגיל, מתוך הלשון המדוברת ברחוב ובבית הספר ובכל מסבות עם, ושנוי הכרחי זה בדבר שאין בו איסור ודאי מוציא אותנו לע"ד מגדר אל תטוש תורת אמת, כי מה יעשה למשל בן ירושלים שגדל בחיפה, או קהלה ספרדית שהשתקעה באשכנז, וקלטה בפיה מבטאם של האשכנזים או להיפך קהלה אשכנזית שהשתקעה בקהלה ספרדית כגון

ולכן לא מצאתי לענ"ד סמך היתר בנמוק זה של מלאכה שאינה צריכה לגופה הואיל ויש בו שלשה ספיקי להחמיר. א. אין זה בגדר מלאכה שאינה צריכה לגופה: ב. שרי' לכה כהרמב"ם דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב: ג. וגם אם תמצי לומר שהלכה כדברי הפוסקים מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, ומפרק החלב חשוב—מלאכה שאינה צריכה לגופה עדיין איסור דרבנן במקומו עומד, והואיל ועיקרו מדאורייתא לא התירוהו חכמים אפילו על ידו גוי ואפילו במקום פסידא.

אלא שעדיין יש מקום לומר שלמ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור ושזו היא מלאכה שאצל"ג התירו חכמים משום צער בע"ח דאורייתא, ומבחינה זו אפשר לצרף סניף זה להתירא.

אולם מ"ש כת"ר לצרף טעם שלישי בתנאי שיחלוב לתוך הקדרה אין בזה ספק לע"ד שלא הותר חולב לקדרה: אפילו ביום טוב אלא לקדרה שיש בה אוכלין וכגון שבא החלב לתקנו או שיש בה פרורין והחלב נבלע בהם, אבל בחולב כל צאנו לא התירו כפני פרוסה שנותן בכלי (אורי' סי' תק"ה).

ולכן אין לנו לענ"ד אלא צד ההיתר שכתבתי לסמוך על דעת הסוברים כי חולב אינו אסור אלא משום שבות לדעת רבנן ושהלכה כותם ולצרף גם הנמוק המסופק של מלאכה שאינה צריכה לגופה, ולפי שהיהר זה הוא קולא גדולה לא הוריתי בה היתר לשואלי וכתבתי זה רק להצעת הלכה לעיונם של גדולי וגאוני הדור שהם יחליטו בדבר להתיר או לאסור. וציי"מ וימ"ן.

בן ציון מאיר חי עזיאל

גידון של מהרשד"ם בתשובתו, ואלה אף על פי ששמרו הנוסחאות לא יכלו לשמור את המבטא. ולכן אמרתי (בתשובתי סימן א' סעיף ב' ד"ה ועוד) שבכגון זה מסתברא לומר שאינו בגדר אל תטוש תורת אמת.

אתאן לסעיף השני של הערת רבינו הגדול שליט"א, מדין אל ישנה אדם בפני המחליקת, וגם בזה צדקו דברי מרן הגאון יצ"ו ואני בעניי לא העליתי על דל שפתי ולא עלה על דעתי לומר שרשאי המעוט לכופ את הרוב, ואדרבה לפי מה שהעליתי לפי קוצר השגתי שאין איסור בשינוי דמבטאים ממילא יוצא שהדין הוא בזה ללכת אחרי הרוב, והלכה פסוקה היא שאין הולכין אחר הרוב כשהוא אומר שלא כהלכה (עיין פאה פ"ד מ"ג) וכל שכן שאין שוכעין להמעוט כשאין בידו הלכה פסוקה וברורה, אלא המעוט חייב מדין חורה בכל כגון זה להככים ולנהוג כדעת דרוב, מדכתיב אחרי רבים להטות. וכל דברי בתשובתי היו להוכיח שאין המעוט רשאי לכופ את הרוב או לעורר מחלוקת בביהכ"נ ובשעת התפלה, בשאלה זו.

בן ציון מאיר חי עזיאל